

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת וילך תשע"ג שנה ב' גליון 60

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: טעם לל"ט מלקות בערב יום הכיפורים

ויש לפרש, על פי מה שמצינו בתנא דבי אליהו זוטא (פרק כ"א): ואחר כך יאמר הקב"ה לישראל: בני! עכשיו בואו וקבלו ממני כוס של תנחומין. ואומרים ישראל לפניו: רבנו של עולם! בתחילה כעסת עלינו והוצאתנו מתוך ביתך והגליתנו לבין העכו"ם ועכשיו באת לפייס אותנו? ויאמר הקב"ה להם לישראל: אמשול לכם משל למה הדבר דומה, לאדם שהוא נושא את בת אחותו, פעם אחת כעס עליה והוציאה מביתו, לאחר ימים הוא בא לפייס אותה, ואמרה לו: מתחילה כעסת עלי והוצאתני מביתך, ועכשיו אתה באת לפייסני? ואמר לה לבת אחותו: שמא תאמר בלבך שמיום שיצאת מביתי אני נכנסתי לביתי, אלא אף אני לא נכנסתי לביתי. כך אמר הקדוש ברוך לישראל: בני! מיום שהחרבתי את ביתי של מטה, לא עליתי וישבתי בביתי של מעלה, אלא הייתי יושב ובטל. ואמר הקב"ה להם לישראל: אם אין אתם מאמינים לי שאני לא נכנסתי לביתי, תנו את ידיכם על ראשי ותראו שהוא מלא טל שנאמר (שיר השירים ה', ב') "שראשי נמלא טל קוצותי רסיסי לילה" וכו'. ע"כ.

כמו כן מצינו בפרקי דרבי אליעזר (סוף פרק ל"ג), שלעתיד לבוא הקב"ה מחיה את המתים על ידי הטל שעל ראשו, וז"ל: ולעתיד לבוא מנער שער ראשו ומוריד תחיית טל ומחיה את המתים מלא תחיית טל, מניין? שנאמר "פתחי לי אחותי רעייתי יונתי תמתי שראשי נמלא טל" (ועי' תוספות בבא מציעא פה: ד"ה כז). ע"כ.

והנה הטל עניינו ברכה תמידית, כמובא במסכת תענית (ג רע"ב) שאף שמצינו שפעמים יש עצירת הגשמים, אולם הטל לעולם אינו נעצר. כמו כן

מנהג ישראל קודש בערב יום הכיפורים לקבל ל"ט מלקות מגבאי בית הכנסת. כמו שכתב הרא"ש (בפסקיו למסכת יומא פ"ח סימן כ"ה): ונהגו באשכנז שאחר תפילת המנחה לוקין בבית הכנסת. ומרן השו"ע מביא זאת להלכה (סימן תר"ז סעיף ו'): כל הקהל לוקים מלקות ארבעים אחר תפילת המנחה, שמתוך כך יתן אל לבו לשוב מעבירות שבידו.

ונראה לתת הסבר חדש בענין המלקות של ערב יום הכיפורים.

בענין תועלת המלקות כותב האר"י הקדוש בליקוטי תורה (פרשת תולדות), שכאשר אכל אדם הראשון מעץ הדעת קולל בט"ל קללות: עשר לו, עשר לחוה, עשר לנחש, ותשע לאדמה. והם כנגד ט"ל מלקיות, ונתבטלו ממנו ט"ל אורות שיוורדים מהכתר, עד שבא יצחק אבינו ע"ה ובירך את יעקב אבינו בט"ל ברכות שהם מטל השמים. ובפרשת כי תצא הוא מוסיף וכותב: כי כשאדם חוטא חטא שחייב עליו מלקות, מקבל ט"ל קללות, וכשילקה ט"ל מלקיות יתהפכו לו לברכות.

וכך מובא בפירוש רקאנטי (פרשת בראשית) וז"ל: אמרו בירושלמי, כי המלקות צריך בחוט השדרה עשרה כנגד י' קללות של נחש, כי החוט הוא כנגד הנחש המסית את האדם שלא כפף שדרתו שהוא כמין נחש אצל קונו, על כן אמרו רבותינו ז"ל ששדרתו של אדם אחר שבע שנים נעשה נחש, והני מילי דלא כרע במודים. לימין עשרה כנגד אדם שנברא בימין, לשמאל עשרה כנגד האשה שנבראת בשמאל, בבטנו תשע כנגד הארץ שנתקללה בתשע קללות, כי היא כמו הבטן. ע"כ.

בספה"ק עבודת ישראל (פרשת בהעלותך) מצא בזה רמז, שהמילוי של מילת "טל" טי"ת למ"ד, הוא אותיות תמי"ד. ומן השמים יורדת ברכה תמידית של ל"ט אורות ומקורם מל"ט אותיות של ארבע שמות הקודש ע"ב ס"ג מ"ה וב"ן (כמובא בספר בן איש חי שנה א' הקדמה לפרשת כי תצא).

אולם ברכה זו היוורדת באופן תמידי תלויה מאוד במידת המקבל, וכאשר המקבל אינו ראוי וחוטא, הרי שהופך את הט"ל ברכות לט"ל קללות. ולפיכך אדם הראשון בחטאו קיבל ט"ל קללות במקום ט"ל ברכות.

ועם ישראל כאשר רואים את גודל הצרות בעת הגלות מחמת ט"ל קללות, חוששים כי דבר זה נובע מהריחוק של הבורא יתברך מהם, ועל כך מגלה להם הקב"ה: "שראשי נמלא טל", הטל המשיך לרדת ולהשפיע ורק החסרון היה מצד המקבל - אצל עם ישראל, שחטאו ופשעו. אולם כשישראל יחזרו בתשובה, יתקנו את עצמם ויהיו שוב ראויים לקבל, הרי ששוב יחזרו ט"ל ברכות ואף על ידם יחיו את המתים.

ובענין יום הכיפורים מובא במדרש (כך מובא בספר כד הקמח לרבנו בחיי בשם המדרש) על הפסוק בשיר השירים (פרק ה'): "קמתי אני לפתוח לדודי וידי נטפו מור ואצבעותי מור עובר על כפות המנעול", וז"ל: קמתי אני לפתוח לדודי - זה יוצר (תפילת שחרית), יודי נטפו מור' - זה מוסף, יאצבעותי מור עובר' - זה מנחה, 'על כפות המנעול' - זו נעילה. ע"כ.

פרק זה בשיר השירים עוסק בתיאור הציפייה של הרעיה לפגוש את הדוד אהובה, שחיכה לה מאחורי הדלת, אולם הרעיה התמהמהה לפתוח את הדלת, והדוד חמק והלך לו: "אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק, פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי שראשי נמלא טל, קוצותי רסיסי לילה. פשטתי את כתנתי איככה אלבשנה, רחצתי את רגלי איככה אטנפם. דודי שלח ידו מן החור ומעי המו עלי. קמתי אני לפתח לדודי וידי נטפו מור ואצבעתי מור עבר על כפות המנעול וגו'".

כלומר, הדוד האהוב מבקש שתפתח את הדלת כי "ראשי נמלא טל" - רצוני להשפיע עלייך מט"ל ברכות, ועל ידי התפילות של יום הכיפורים והחזרה בתשובה, אנחנו מסלקים את המפריעים אשר גרמו לנו שלא נוכל לקבל את הט"ל ברכות ובמקום זה קיבלנו ט"ל קללות. ומעתה נזכה לקבל מט"ל ברכות.

והנה, שנינו במשנה (שבת עג.): אבות מלאכות ארבעים חסר אחת. ע"כ. והקשה השל"ה הקדוש (שבת דף צט:): לימא (שיאמר) אבות מלאכות שלשים ותשע? ותירץ וזה לשונו: אלא תנא לישנא דקרא נקיט (לשון הכתוב אחז) דכתיב במלקות: "ארבעים יכנו" ורצה לומר: מנין סכום ארבעים. ומה שדיבר הכתוב שם כן, יש לזה סוד. עכ"ל.

נמצא כי יש קשר ושייכות בין ל"ט מלקות לל"ט מלאכות בשבת. כי עניינם אחד, תיקון חטאו של אדם הראשון, והאדם בשבת קודש מגיע למצב של אדם הראשון קודם החטא. כמו שכתב המהרש"א (חידושי אגרות למסכת שבת דף י: וז"ל: דמלאכת ששת ימים הוא מכלל קללות אדם הראשון דכתיב: "בעצבון תאכלנה, בזיעת אפיך תאכל לחם" ... וקודם שחטא אדם היה לו מנוחה ככל הימים. עכ"ל. נמצא כי בשבת קודש זוכה להשיג ולהגיע למצב של אדם הראשון קודם החטא. ובחטאו של אדם הראשון קולל בל"ט קללות ובל"ט מלאכות בששת ימי המעשה. אולם בשבת קודש זוכה להשיג ולהגיע למצב של אדם הראשון קודם החטא וסרים ממנו ל"ט קללות, לפיכך בטל הוא מל"ט מלאכות.

כמו כן יום הכיפורים נקרא שבת, כמו שנאמר: "שבת שבתון היא לכם, ועיניתם את נפשותיכם". כי ביום הכיפורים על ידי חמשת התפילות, חוזר למצב של אדם הראשון קודם החטא ומתבטל ממנו ט"ל קללות, וכמו בשבת קודש שזוכה להשיג ולהגיע למצב של אדם הראשון קודם החטא.

מטעם זה נקרא הצדיק בשם "שבת" (זוה"ק פרשת צו דף כט.), להורות, כי זכה לתקן את חטאו של אדם הראשון וזוכה לקבל שפע של ט"ל ברכות באופן תמידי וכבשבת קודש.

לכך כתבו התוספות (יומא פז:): בשם המדרש, שבמוצאי יום הכיפורים בת קול יוצאת ומכרזת: "לך אכול בשמחה לחמך, כי כבר רצה אלקים את מעשיך". ע"כ.

כי לאחר יום הכיפורים, מגיע למצב של אדם הראשון קודם החטא, ולכן מסתלק ממנו הקללה של "בזיעת אפיך תאכל לחם", ויכול לאכול את לחמו בשמחה ובטוב לבב.

מעתה מתבאר היטב מדוע נהגו ישראל לקבל ל"ט מלקות בערב יום הכיפורים, כדי לעורר שעל ידי יום הכיפורים זוכים לעבור ממצב של ט"ל קללות לט"ל ברכות.